Nadzór pedagogiczny – podsumowanie

„Nowy" nadzór pedagogiczny obowiązuje już kilka lat, ale wciąż pojawiają się wątpliwości dotyczące jego poprawnej realizacji. Przy okazji zbliżającego się obowiązku podsumowania nadzoru przypominamy najważniejsze informacje.

Zbliża się koniec roku szkolnego, a wraz z nim czas analiz i podsumowań. Przepisy nakładają na dyrektorów przedszkoli obowiązki w tym zakresie, wyrażone w:

- ***Ustawie o systemie oświaty* (art. 40 ust. 7):** „Dyrektor szkoły lub placówki przedstawia radzie pedagogicznej, nie rzadziej niż dwa razy w roku szkolnym, ogólne wnioski wynikające ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego oraz informacje o działalności szkoły",
- ***Rozporządzeniu MEN z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego* (§ 22):** „Do dnia 31 sierpnia każdego roku dyrektor szkoły lub placówki publicznej przedstawia radzie pedagogicznej wyniki i wnioski ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego".

Powyższe zapisy są dość jednoznaczne i dotyczą dyrektorów przedszkoli publicznych i niepublicznych. Jednak podsumowania i analizy to nie tylko obowiązki dyrektora, to także zadania, przed którymi stają nauczyciele oraz cała rada pedagogiczna. Pojawia się w związku z tym wiele pytań i wątpliwości: Co mają analizować nauczyciele? Jak podsumowywać? Jakie informacje o działalności przedszkola powinien przedstawić dyrektor i skąd ma on czerpać wiedzę na ten temat?

WYMAGANIA

Istotne wskazówki można odnaleźć w załączniku nr 1 do *Rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego*:

- **Wymaganie 1.1. Dzieci nabywają wiadomości i umiejętności**
  Poziom B: W przedszkolu diagnozuje się i analizuje osiągnięcia dzieci, uwzględniając ich możliwości rozwojowe, formułuje się i wdraża wnioski z tych analiz.
- **Wymaganie 1.3. Respektowane są normy społeczne**
  Poziom B: W przedszkolu analizuje się podejmowane działania wychowawcze mające na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmacnianie właściwych zachowań, ocenia się ich skuteczność oraz modyfikuje w razie potrzeb.
- **Wymaganie 2.1. Przedszkole ma koncepcję pracy**
  Poziom B: Koncepcja pracy przedszkola jest analizowana i modyfikowana w razie potrzeb.
- **Wymaganie 2.3. Procesy wspomagania rozwoju i edukacji dzieci mają charakter zorganizowany**
  Poziom B: Procesy wspomagania i edukacji dzieci przebiegające w przedszkolu są monitorowane i doskonalone. Wnioski z monitorowania procesów wspomagania i edukacji dzieci są wykorzystywane w planowaniu tych procesów.
- **Wymaganie 4.1. Funkcjonuje współpraca w zespołach**
  Poziom D: Nauczyciele pracują zespołowo i analizują efekty swojej pracy.
  Poziom B: Nauczyciele wspólnie planują działania podejmowane w przedszkolu, rozwiązują problemy i doskonalą metody i formy współpracy.
- **Wymaganie 4.2. Sprawowany jest wewnętrzny nadzór pedagogiczny**
  Poziom D: Nauczyciele są angażowani w ewaluację wewnętrzną podejmowaną w przedszkolu.
  Poziom B: Ewaluacja wewnętrzna jest prowadzona z udziałem zespołów nauczycieli.
  Wnioski wynikające z wewnętrznego nadzoru służą do wprowadzania zmian w funkcjonowaniu przedszkola i są wykorzystywane do rozwoju przedszkola.

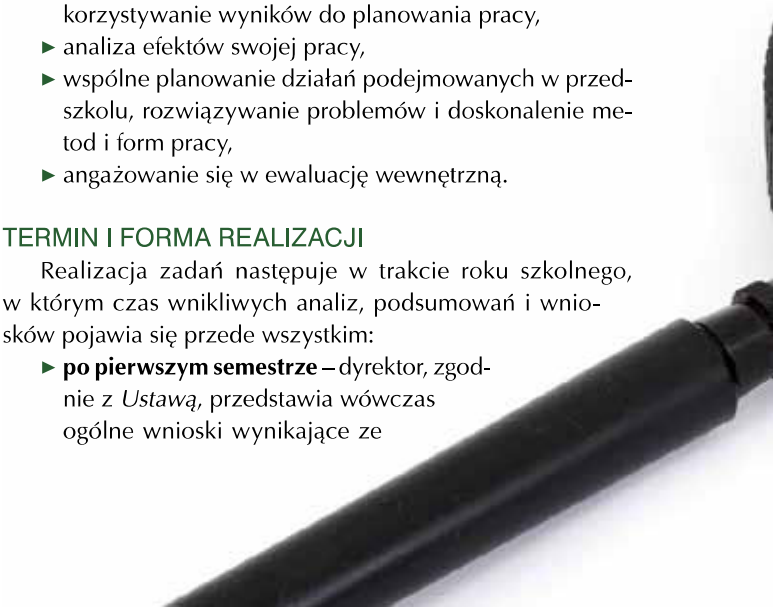
Podsumowując powyższe dane, można wymienić następujące obowiązki nauczycieli:

- analiza postępów dzieci,
- analiza podejmowanych działań wychowawczych, mających na celu eliminowanie zagrożeń oraz wzmacnianie właściwych zachowań, ocena ich skuteczności,
- analiza koncepcji pracy,
- monitorowanie procesów wspomagania i edukacji i wykorzystywanie wyników do planowania pracy,
- analiza efektów swojej pracy,
- wspólne planowanie działań podejmowanych w przedszkolu, rozwiązywanie problemów i doskonalenie metod i form pracy,
- angażowanie się w ewaluację wewnętrzną.

TERMIN I FORMA REALIZACJI

Realizacja zadań następuje w trakcie roku szkolnego, w którym czas wnikliwych analiz, podsumowań i wniosków pojawia się przede wszystkim:

- **po pierwszym semestrze** – dyrektor, zgodnie z *Ustawą*, przedstawia wówczas ogólne wnioski wynikające ze

sprawowanego nadzoru pedagogicznego oraz informacje o działalności przedszkola,

- **na zakończenie roku szkolnego** – do 31 sierpnia – dyrektor, zgodnie z *Ustawą* i *Rozporządzeniem*, przedstawia wyniki i wnioski ze sprawowanego nadzoru pedagogicznego oraz informacje o działalności przedszkola.

Nadzór pedagogiczny dyrektora składa się z trzech elementów: ewaluacji, kontroli i wspomagania.

Ewaluacja to praktyczne badanie oceniające, przeprowadzane m.in. w przedszkolu. Stanowi ono zarówno proces, jak i powstały w jego wyniku produkt (a więc pewną zmianę) i powinno dostarczyć rzetelnych i przydatnych informacji, pozwalających wykorzystać zdobytą wiedzę w procesie doskonalenia jakości pracy przedszkola.

Ewaluacja podzielona jest na charakterystyczne etapy i ma swój określony przebieg. Czynności z udziałem nauczycieli są rozłożone w czasie, a wyniki badanych problemów oraz płynące z nich wnioski dyrektor przedstawia na końcu roku szkolnego. Czasami w praktyce stosowana jest cząstkowa prezentacja podjętych działań i ich efektów na zakończenie pierwszego semestru, aczkolwiek najczęściej nie pokazuje ona pełnych wyników ewaluacji w interesującym nas zakresie ani nie pozwala na sformułowanie konstruktywnych wniosków – a tylko takie mają znaczenie dla jakościowych zmian w przedszkolu. Prezentacja wyników na półrocze jest możliwa tylko w przypadku, gdy wszystkie planowane zadania zostały zakończone, pozwalając na sformułowanie całościowych wniosków z ewaluacji badanego obszaru. Zwykle jednak badanie jest rozłożone na cały rok szkolny, bowiem – obok analizy dokumentów i ankiet – obejmuje ono także obserwacje (hospitacje) dyrektora, ukierunkowane na dane zagadnienie. Zastosowanie podczas ewaluacji wszystkich metod, traktowanych jako wzajemne uzupełnienie, daje pełną wiedzę o badanym zakresie działalności przedszkola. Zasadne jest więc przekazywanie informacji o wynikach ewaluacji i wnioskach tylko jeden raz w roku, tj. na jego zakończenie.

Podsumowanie nadzoru to inaczej przedstawienie wyników działań podejmowanych przez osobę sprawującą nadzór pedagogiczny

Innym zadaniem w ramach sprawowanego nadzoru jest kontrola. Dyrektor kontroluje przestrzeganie przez nauczycieli przepisów prawa, dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej w prowadzonej przez siebie placówce. Wnioski wynikające z przeprowadzonych kontroli powinny zostać sformułowane zarówno na półrocze, jak i na koniec roku szkolnego, odpowiednio do zrealizowanych już zagadnień.

Trzecim elementem nadzoru jest wspomaganie, jako działanie mające na celu inspirowanie i intensyfikowanie w przedszkolu procesów służących poprawie i doskonaleniu pracy, ukierunkowanych na rozwój wychowanków. Polega ono na udzielaniu nauczycielom pomocy w wykonywaniu ich zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, a także na inspirowaniu zatrudnionej w placówce kadry do innowacji pedagogicznych, metodycznych i organizacyjnych. Wspomaganie odbywa się m.in. poprzez organizowanie szkoleń i narad oraz motywowanie do doskonalenia i rozwoju zawodowego. Każda forma wspomagania powinna mieć swój ciąg dalszy. Wskazane jest, by zgromadzone dzięki niej kompetencje i informacje były wykorzystywane w codziennej praktyce pedagogicznej. Aby przekonać się, czy rzeczywiście tak jest, dyrektor może obserwować pracę nauczycieli, wyciągając i przedstawiając wnioski po każdym półroczu.

Działalność przedszkola oparta jest na koncepcji i rocznym planie pracy. Zakończenie każdego semestru oznacza obowiązek zaprezentowania przez dyrektora informacji o działalności przedszkola. Wówczas przychodzi odpowiedni czas na analizę, refleksję i wnioski – zarówno indywidualne, jak i zespołowe, sformułowane przez dyrektora i nauczycieli. W praktyce takie podsumowanie to zwykle długie posiedzenie rady pedagogicznej, na którym nauczyciele kolejno prezentują swoją półroczną działalność. Niestety podczas takich spotkań często umyka i rozmywa się cały ich sens, zwłaszcza gdy dyrektor ma przedstawić wyniki i wnioski z nadzoru na koniec roku oraz informacje o działalności przedszkola. W takiej sytuacji nie ma co liczyć na prezentację szczegółowych danych.

Analiza różnorodnych aspektów pracy nauczycieli i przedszkola powinna nastąpić dużo wcześniej. Dyrektor, aby ocenić wyniki i sformułować wnioski, musi posiadać wiedzę zgromadzoną w toku sprawowanego nadzoru pedagogicznego oraz zdobytą od innych nauczycieli. Można wykorzystać w tym celu arkusz do analizy pracy nauczyciela. Wypełnianie arkusza stanowi także możliwość wyrażenia swoich propozycji i uwag, w tym proponowanych przez nauczycieli wniosków. Dobrze, aby zostały one sformułowane na tyle wcześnie przed posiedzeniem rady pedagogicznej, by dyrektor mógł dokonać wnikliwej analizy materiału, a potem wykorzystać te dane do przygotowania informacji o działalności przedszkola i wyciągnąć z nich własne wnioski. Wyniki nadzoru, podobnie jak informacja o działalności placówki, przedstawione przez dyrektora na posiedzeniu rady pedagogicznej, posłużą do dalszej dyskusji i sformułowania wniosków do doskonalenia pracy w nowym półroczu lub roku szkolnym, do ewentualnej modyfikacji koncepcji pracy przedszkola oraz (na koniec roku szkolnego) zaplanowania działań w zakresie nadzoru w nowym roku szkolnym.

Podsumowując: wyniki i wnioski z nadzoru dotyczą ewaluacji, kontroli i wspomagania. Informacje o działalności przedszkola odnoszą się do wybranych zagadnień, w tym uję-

tych w rocznym planie pracy. Jeśli obejmuje on cztery obszary działalności przedszkola, tj. działalność dydaktyczno-wychowawczą i opiekuńczą, procesy zachodzące w przedszkolu, funkcjonowanie przedszkola w środowisku oraz zarządzanie przedszkolem, to informacja przekazana przez dyrektora na koniec każdego semestru da przekrojowy obraz faktycznego funkcjonowania placówki.

PODSUMOWANIE DZIAŁAŃ DYREKTORA

Dyrektor, przygotowując się do podsumowania nadzoru pedagogicznego, powinien wykonać następujące zadania:

1. Dokonać analizy materiałów z przeprowadzonych przez siebie planowych i doraźnych kontroli, tj. przeanalizować arkusze do analizy dokumentów i arkusze prowadzonych przez siebie obserwacji.
2. Ustalić wyniki kontroli w oparciu o ww. materiały (ustalić, jak jest).
3. Sformułować wnioski z przeprowadzonych kontroli (co zrobić, aby poprawić słabe strony, naprawić uchybienia).
4. Zebrać materiały dotyczące ewaluacji wewnętrznej:
   - od nauczycieli (zespołu ds. ewaluacji), którzy wykonywali czynności związane z ewaluacją wewnętrzną, tj. podsumowane ankiety, wywiady, wypełnione i podsumowane arkusze do analizy dokumentów,
   - arkusze prowadzonych przez siebie obserwacji w ramach ewaluacji.
5. Przeanalizować ww. materiały dotyczące ewaluacji.
6. Ustalić wyniki ewaluacji i odpowiedzi na postawione w czasie dążenia do celów ewaluacji pytania (pytania ewaluacyjne).
7. Ustalić wnioski z ewaluacji (co zrobić, aby poprawić sytuację w badanym zakresie).
8. Przygotować syntetyczną informację na temat zrealizowanych form wspomagania nauczycieli w drugim semestrze (szkolenia, warsztaty itp.) i sposobu wdrażania nowych kompetencji w przedszkolu.
9. Na podstawie powyższych dokumentów przygotować materiał podsumowujący realizację zadań w zakresie nadzoru, np. pod nazwą „Wyniki nadzoru i wnioski", tj. w zakresie kontroli, ewaluacji i wspomagania.
10. Zebrać informacje od nauczycieli o realizacji ich zadań statutowych. Informacje te mogą mieć postać np. wypełnionego arkusza analizy pracy nauczyciela w drugim semestrze.
11. Przeanalizować informacje przekazane w arkuszach przez nauczycieli.
12. Przygotować notatkę o działalności przedszkola z wykorzystaniem ww. informacji.
13. Połączyć przygotowane dokumenty w jeden, pod nazwą „Wyniki i wnioski z nadzoru oraz informacja o działalności przedszkola". Nie jest to konieczne, mogą to być dwa odrębne dokumenty.
14. Ustalić porządek zebrania i zwołać posiedzenie rady pedagogicznej w trybie ustalonym w jej regulaminie.
15. Przedstawić radzie pedagogicznej wyniki i wnioski z nadzoru oraz informację o działalności przedszkola w terminie do 31 sierpnia.

FORMA I TREŚĆ PODSUMOWANIA

Podsumowanie nadzoru pedagogicznego to odpowiedź na plan nadzoru oraz informacje pozyskane w trakcie czynności doraźnych, czyli wyniki działań podejmowanych przez osobę sprawującą nadzór pedagogiczny i odpowiednie wnioski z jej pracy.

Często w placówkach tworzone są dokumenty pod nazwą „Raport z ewaluacji wewnętrznej", zawierające wyniki tejże ewaluacji i wnioski z niej. *Rozporządzenie w sprawie nadzoru* mówi o raporcie w przypadku ewaluacji zewnętrznej. Nie ma więc obowiązku tworzenia raportu z ewaluacji wewnętrznej przez dyrektora. Nazwa „Raport" może się pojawić, ale musi dotyczyć całości nadzoru (także kontroli i wspomagania), a nie tylko ewaluacji. Dokument podsumowujący może nosić też inną nazwę, np. „Sprawozdanie" lub „Wyniki i wnioski z nadzoru oraz informacja o działalności przedszkola" (nie można zapominać o informacji o działalności przedszkola), jak zaproponowano wyżej.

Tworząc dokument opisujący wyniki i wnioski oraz zawierający informacje o działalności przedszkola, trzeba uwzględnić:

- wyniki i wnioski z nadzoru pedagogicznego:
  - wyniki i wnioski z ewaluacji wewnętrznej,
  - wyniki i wnioski z przeprowadzonych kontroli,
  - informacje na temat zrealizowanych form wspomagania i sposobu wykorzystywania nowych kompetencji przez nauczycieli;
- informacje o działalności przedszkola, np.:
  - realizacja koncepcji pracy przedszkola, planu rocznego, projektów wewnętrznych,
  - sposób pracy zespołów,
  - przebieg awansu zawodowego,
  - problemy wychowawcze i edukacyjne w przedszkolu i podjęte działania w tym zakresie,
  - realizacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
  - udział przedszkola w wydarzeniach środowiskowych,
  - realizacja czynności dodatkowych przez nauczycieli,
  - sukcesy i porażki.

W podsumowaniu nadzoru, a wcześniej w planie nadzoru (ewentualnie w innym dokumencie – przedszkola niepubliczne), należy odnieść się do tego, co dyrektor publicznego i niepublicznego przedszkola na mocy *Ustawy o systemie oświaty* obowiązkowo musi monitorować, tj. do:

- realizacji podstawy programowej,
- przestrzegania statutu przedszkola,
- przestrzegania praw dziecka oraz upowszechnienia wiedzy o tych prawach,

► zapewnienia dzieciom bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki.

Te zagadnienia powinny znaleźć się w planie nadzoru w części poświęconej kontroli lub ewaluacji i zostać podsumowane na koniec półrocza lub na koniec roku szkolnego.

Wyniki i wnioski należy opisać krótko i czytelnie, np.:

Ewaluacja

Przedmiot ewaluacji

Przedszkole ma odpowiednie warunki lokalowe i wyposażenie – wymaganie 4.3.

Cel ewaluacji

Ustalenie:

1. Czy w przedszkolu podejmowane są działania służące doposażaniu bazy przedszkola.
2. Czy pomieszczenia i teren przedszkola pozwalają na realizację przyjętych programów.
3. Czy nauczyciele efektywnie wykorzystują bazę przedszkola, w tym środki i pomoce podczas zajęć z dziećmi.

Metody ewaluacji

Gromadzenie informacji od nauczycieli (ankieta), analiza dokumentacji – księga inwentarzowa, inne dowody doposażenia przedszkola, obserwacja zajęć.

Wyniki

Zastosowane metody pozwoliły sformułować następujące ustalenia:

W ostatnich dwóch latach zakupiono do przedszkola 60 woreczków do zajęć ruchowych, 8 zestawów klocków, 12 gier planszowych, 40 książeczek dla dzieci itd. Wyremontowano łazienkę grupy III, wymieniono sprzęt na terenie przedszkola. W opinii 85 proc. nauczycieli baza i wyposażenie placówki pozwalają na realizację przyjętych programów. Najczęściej wykorzystywane pomoce to odtwarzacz CD, płyty, instrumenty, przybory do zajęć ruchowych (79 proc. ankietowanych). W bardzo małym stopniu (opinia 38 proc. nauczycielek) wykorzystywane są plansze tematyczne. Wnioskuje się o zmiany na terenie przedszkola w celu umożliwienia hodowli roślin i prowadzenia obserwacji przyrodniczych.

Wnioski

1. Wydzielić na terenie przedszkolnym miejsce, by dzieci mogły hodować rośliny (ogródek ziołowy).
2. Do zajęć wykorzystywać plansze tematyczne oraz historyjki obrazkowe.
3. Doposażyć przedszkole w nowości metodyczne dla nauczycieli.

BEZBŁĘDNY NADZÓR

Aby nasze podsumowanie było poprawne i pozbawione usterek, warto poznać najczęściej popełniane błędy, żeby się ich wystrzegać:

1. Podsumowanie nadzoru – rozumiane jako podsumowanie ewaluacji. Często brak wyników i wniosków z kontroli i wspomagania.
2. Forma podsumowania ewaluacji – zbyt rozbudowana, często z wykresami i zestawieniami różnego typu.
3. Kłopoty z odniesieniem wyników do badanych lub kontrolowanych zagadnień.
4. Problemy ze sformułowaniem konstruktywnych wniosków na podstawie wyników.
5. Nadmierne skupianie się podczas planowania i podsumowania nadzoru na monitorowaniu podstawy programowej kosztem innych zadań wynikających z istoty nadzoru, np. przestrzegania statutu przedszkola, przestrzegania praw dziecka, zapewnienia dzieciom bezpieczeństwa.
6. Brak informacji o działalności przedszkola w podsumowaniu nadzoru.
7. Wnioski z nadzoru – wykorzystywane często do planowania nadzoru zamiast przede wszystkim do planowania pracy i rozwoju przedszkola.
8. Nie zawsze dobrze udokumentowany nadzór pedagogiczny w przedszkolach niepublicznych. Tu jednak problem wiąże się z tym, że akty prawne wypowiadają się na ten temat dość niejednoznacznie: nadzór – tak, ale brak informacji, jakie mają być formy tego nadzoru; plan nadzoru niekoniecznie, za to wnioski z nadzoru oraz informacja o działalności przedszkola – tak. To może sprawić kłopot w interpretacji.

NA KONIEC

Warto pamiętać, że przedstawianie nauczycielom wyników i wniosków ustalonych w toku sprawowania przez dyrektora nadzoru pedagogicznego, a także przekazywanie informacji na temat działalności przedszkola to fundament jakościowego rozwoju placówki i nauczycieli.

Na podstawie uzyskanych danych, pokazujących mocne i słabe strony funkcjonowania placówki, następuje doskonalenie sposobu pracy przedszkola. Rada pedagogiczna, po wysłuchaniu informacji dyrektora na posiedzeniu podsumowującym rok szkolny lub semestr, podejmuje wówczas zespołową dyskusję na temat przedstawionego materiału i ustala wnioski do pracy w nowym roku szkolnym. Analiza wyników i wniosków z nadzoru, a także informacji o działalności przedszkola stanowi jedno z istotnych źródeł planowania pracy w nowym roku szkolnym. Należy przy tym starannie przemyśleć działania eliminujące problemy oraz zadania gwarantujące rozwój. Nowy roczny plan pracy powstanie z wykorzystaniem koncepcji pracy przedszkola oraz wniosków ustalonych przy podsumowywaniu roku szkolnego. Wnioski z nadzoru pedagogicznego są także jednym ze źródeł planowania kontroli i wspomagania w nowym roku szkolnym.

Podstawa prawna:

- *Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* (t.j. Dz.U. z 2004 r. Nr 256 poz. 2572 ze zm.),
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego* (Dz.U. z 2009 r. Nr 168 poz. 1324).

Jadwiga Pytlarczyk
Nauczyciel dyplomowany, wieloletni dyrektor przedszkola, doradca metodyczny, terapeuta, edukator, wykładowca akademicki. Autorka licznych publikacji dla nauczycieli oraz dyrektorów przedszkoli, w tym programów wychowania przedszkolnego. Ekspert ds. awansu zawodowego z listy MEN. Laureatka Nagrody im. Marii Weryho-Radziwiłłowicz

W dziale Wzory na s. 35 znajdą Państwo przydatne dokumenty związane z podsumowaniem nadzoru pedagogicznego.